

Kadın ve İktidar Tanımının Dönüşümünün Foucault ve Bourdieu ile İlişkisi

Eda Denli

Mali Müřavir

edatuncer6@gmail.com, ORCID:0009-0005-6519-3012

Özet

Kadının toplumdaki konumu hususundaki çalışmalarında ve toplumdaki iktidar ilişkilerini anlamamızı sağlamada Foucault ve Bourdieu'nün rolü oldukça önemlidir. Foucault, iktidar ve bilgi üzerine olan teorileriyle, özellikle de iktidarın hapishaneler, okullar ve hastaneler gibi kurumlar aracılığıyla iş görme biçimini ifade eden disiplinler iktidar kavramıyla tanınmaktadır. Bourdieu ise sosyal tabakalaşma ve kültürel sermaye üzerine teorileri ve bunun yanı sıra sembolik şiddet kavramıyla bilinmektedir. Foucault'nun iktidara bakış açısı, iktidarın bireyler ya da gruplar tarafından sahip olunan bir şey değil, aksine topluma dağılmış ve toplumsal ilişkiler ve kurumlara gömülü bir şey olduğunu belirtir. İktidarın, bireylerin davranışını ve öznelliğini şekillendiren, onları uysal ve otoriteye itaatkar yapan disiplinler teknikler aracılığıyla işlediğini savunur. Bourdieu'nün iktidara bakış açısı ise, gücün sadece ekonomik veya siyasi tahakkümle değil, aynı zamanda kültürel normları ve değerleri şekillendirme yeteneğiyle ilgili olduğu fikrine dayanmaktadır. İktidara ilişkin bu iki farklı bakış açısına rağmen, hem Foucault hem de Bourdieu, iktidarı çoklu kanallar ve mekanizmalar aracılığıyla işleyen, toplumsal bir ilişki olarak anlamının önemini vurgulamaktadır. Hem Foucault hem de Bourdieu'nün iktidar tanımları, gücün bireyler tarafından sahiplenilen bir şey olmadığını, daha çok sosyal ilişkiler yoluyla yaratılarak sürdürüldüğünü belirtmektedir. Her ikisi de toplumdaki güç ilişkilerini analiz ederek, sosyal yapıların ve kurumların yaşamlarımızı nasıl şekillendirdiğine ve seçimlerimizi nasıl sınırladığına ışık tutmaya çalışır. Foucault ve Bourdieu'nün iktidar üzerine çalışmaları, toplumdaki iktidar ilişkilerinin karmaşık ve çok yönlü doğasını anlamak için değerli bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Foucault, Bourdieu, Kadın, İktidar

The Relationship of the Transformation of the Definition of Women and Power with Foucault and Bourdieu

Abstract

The role of Foucault and Bourdieu is very important in their work on the position of women in society and in ensuring that we understand the power relations in society. Foucault is known for his theories on power and information, especially the concept of disciplinary power, which refers to the way power works through institutions such as prisons, schools and hospitals. Bourdieu, on the other hand, is known for his theories on social stratification and cultural capital, as well as the concept of symbolic violence. Foucault's perspective on power states that power is not something owned by individuals or groups, but rather something distributed throughout society and embedded in social relationships and institutions. He argues that power operates through disciplinary techniques that shape the behavior and subjectivity of individuals, making them docile and obedient to authority. Bourdieu's view of power, on the other hand, is based on the idea that power is not only about economic or political domination, but also about the ability to shape cultural norms and values. Despite these two different perspectives on power, both Foucault and Bourdieu emphasize the importance of understanding power as a social relationship that operates through multiple channels and mechanisms. Both Foucault and Bourdieu's definitions of power state that power is not something owned by individuals, but rather created and maintained through social relationships. Both of them try to shed light on how social structures and institutions shape our lives and limit our choices by analyzing power relations in society. The work of Foucault and Bourdieu on power provides a valuable framework for understanding the complex and multifaceted nature of power relations in society.

Key Words: Foucault, Bourdieu, Women, Power

Giriş

Bireylerin toplumsal alanda uzlaşma veya ayrı düşme eylemlerin arasında görülen ayırt ediciliğin en üst düzeyde gözlemlenebildiği gerek bireysel gerekse de kolektif bir eylem amacıyla harekete geçtikleri anda nesnelleştirilmiş ve bedene işlenmiş nesnel ayrıştırmaları kavramak toplumsal sınıflandırmada ilk adımda yapılabilecek en önemli tespittir.

Eyleyicilerin toplumsal alanı tanımak için kullandıkları bilişsel yapılar, bedene işlemiş toplumsal yapılardır ve bu yapılar bireylerin toplumsal alanda en uygun davranışları gerçekleştirmek için harekete geçtikleri anda ortaya çıkmaktadır.

Bireyler toplumsal alan içerisinde en uygun davranış ve davranışın yapılacağı en uygun zamanı bulmaya ve uygulamaya çalışırken nesnel bir şekilde sınıfsal bölünmelere yol açan bilişsel değerlendirme kalıplarını harekete geçirmektedirler. Toplumda bireylerin tamamına özgü olan çaba bireylerin hem ortak hem de anlamlı bir dünyayı üretimini sağlamaktadır (Bourdieu, 2020: 676-677).

Toplumsal alanda beden inşası edilmesiyyle ortaya çıkan toplumsal pratiklerde etken olan şey habitustur. Habitus, bireyin özneliğiyle toplumsal dünyanın nesneliğini bireyin bedeninde buluşturur.

Kendi toplumsal-tarihsel varoluş koşullarını yapılanmış bir yapı olarak üzerinde taşıyan birey, toplumu habitus sayesinde anlamlandırmakta ve bireyin bedeni ve toplum arasında bir karşıtlığın aksine iç içe geçen bir ilişki meydana getirir.

Devlet, faillerin bedenselleşmek suretiyle onları birbirleriyle uyumlu kılan ve yöneten algı kategorilerini zihni yapılar formunda inşa eder ve onlara dayatır (Bourdieu, 2015c: 206).

Toplumsal dünya, bedeni cinsiyetlendirilmiş bir gerçeklik olarak inşa etmektedir. Toplumsal sınıflardan pratiklere, her alanda kendini gösteren bedenselleşme durumu ilk olarak kadın ve erkek arasındaki ilişkide görülmektedir.

Şöyle ki erkeğin kadın üzerinde kurduğu hâkimiyet bedenin toplumsal alanda belirleyici olmasının başlıca örneği olarak verilebilir.

Erkek ile kadın arasındaki biyolojik farklılık ve toplumsal alanda kadın ve erkeğe atfedilen iş bölümü bedenin toplumsallaşmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum insanlığın toplumsallaşması gibi toplumların da doğasında var olan bir gerçekliktir.

Foucault ve Bourdieu'nün İktidar Üzerine Çalışmalarına Giriş

Toplumsal cinsiyet çalışmalarında ve toplumdaki iktidar ilişkilerini anlamamızı sağlamada

Foucault ve Pierre Bourdieu'nün rolü oldukça önemlidir.

Foucault, iktidar ve bilgi üzerine olan teorileriyle, özellikle de iktidarın hapishaneler, okullar ve hastaneler gibi kurumlar aracılığıyla iş görme biçimini ifade eden disiplinler iktidar kavramıyla tanınmaktadır (Apalı, 2021).

Bourdieu ise sosyal tabakalaşma ve kültürel sermaye üzerine teorileri ve bunun yanı sıra sembolik şiddet kavramıyla bilinmektedir (Akçaoğlu & Suveren, 2022).

Foucault'nun iktidara bakış açısı, iktidarın bireyler ya da gruplar tarafından sahip olunan bir şey değil, aksine topluma dağılmış ve toplumsal ilişkiler ve kurumlara gömülü bir şey olduğunu belirtir (Johnson, 2023).

İktidarın, bireylerin davranışını ve öznelliğini şekillendiren, onları uysal ve otoriteye itaatkar yapan disiplinler teknikler aracılığıyla işlediğini savunur (Akçaoğlu & Suveren, 2022).

Bourdieu'nün iktidara bakış açısı ise, gücün sadece ekonomik veya siyasi tahakkümle değil, aynı zamanda kültürel normları ve değerleri şekillendirme yeteneğiyle ilgili olduğu fikrine dayanmaktadır (Çeğin & Özpolat, 2017).

İktidara ilişkin bu iki farklı bakış açısına rağmen, hem Foucault hem de Bourdieu, iktidarı çoklu kanallar ve mekanizmalar aracılığıyla işleyen, toplumsal bir ilişki olarak anlamının önemini vurgulamaktadır (Altunay, Yunus, & Güneş, 2021).

Hem Foucault hem de Bourdieu'nün iktidar tanımları, gücün bireyler tarafından sahiplenilen bir şey olmadığını, daha çok sosyal ilişkiler yoluyla yaratılarak sürdürüldüğünü belirtmektedir (Köse, 2016), (Apalı, 2021).

Her ikisi de toplumdaki güç ilişkilerini analiz ederek, sosyal yapıların ve kurumların yaşamlarımızı nasıl şekillendirdiğine ve seçimlerimizi nasıl sınırladığına ışık tutmaya çalışır (Suveren, 2022).

Özetle, Foucault ve Bourdieu'nün iktidar üzerine çalışmaları, toplumdaki iktidar ilişkilerinin karmaşık ve çok yönlü doğasını anlamak için değerli bir çerçeve sunmaktadır.

Foucault ve Bourdieu'nün İktidar Tanımı

Michel Foucault'nun iktidar tanımı, onu belirli kurumlar veya bireylerle sınırlı olmayan yaygın bir güç olarak görmesi bakımından benzersizdir.

Kadın ve İktidar Tanımının Dönüşümünün Foucault ve Bourdieu ile İlişkisi

Foucault'ya göre iktidar sadece baskıcı değil, aynı zamanda yeni bilgi, söylem ve öznellik biçimleri yarattığından dolayı da üretkendir (Apalı, 2021).

Ayrıca iktidar, belirli kişi veya kurumların sahip olduğu bir şey olmaktan ziyade, bireyler ve gruplar arasında sürekli olarak müzakere edilen toplumsal ilişkidir.

Bu durum, iktidarın yalnızca resmi otorite konumlarıyla sınırlı olmadığını, aynı zamanda günlük etkileşimlerde ve ilişkilerde de mevcut olduğu anlamına gelmektedir (Foucault, 2019).

Foucault'nun üretici bir güç olarak tanımladığı iktidar kavramı, iktidar ve bilgi arasındaki ilişkiyi nasıl anladığımız konusunda da önemli çıkarımlara sahiptir.

Bilgi, tarafsız veya nesnel bir şey değildir, aksine iktidar ilişkileri tarafından şekillendirilir ve onları güçlendirmeye hizmet eder.

Örneğin Foucault'nun cinsellik tarihi üzerine olan çalışmaları, cinsellik etrafındaki söylemlerin bireyler üzerinde güç uygulama ve öznelliklerini şekillendirme aracı olarak nasıl kullanıldığını göstermektedir (Apalı, 2021).

Pierre Bourdieu'nün çalışmaları ise, gücün kültürel ve sosyal sermaye yoluyla nasıl işlediğine; bireylerin/grupların bu sermaye biçimlerini mevcut güç ilişkilerini yeniden üretmek veya bunlara meydan okumak amacıyla nasıl kullanabileceklerine odaklanmaktadır (Sait, 1999).

Bireyin davranışını şekillendiren benimsenmiş eğilimlere ve uygulamalara atıfta bulunan Bourdieu'nün habitus kavramı, gücün birey düzeyinde nasıl işlediğini anlamak açısından da önemlidir (Köse, 2016).

Bourdieu'nün iktidar anlayışı, belirli kurallar ve hiyerarşilerle tanımlanan toplumsal yaşam alanları olan toplumsal alanlar kavramıyla yakından ilişkilidir

Örneğin siyasi aktörler meşruiyetlerini yurttaşların temsilinden aldıkları için siyasi alanın dışındaki bireylerle de yakın bir ilişki sürdürmek zorundadır (Bourdieu, 2000).

Bourdieu'ye göre güç, farklı sosyal alanlara eşit olmayan bir şekilde dağılarak bazı bireylere ve gruplara diğerlerinden daha fazla ayrıcalık tanımıştır. Ayrıca Bourdieu gücü, sosyal alanlarda statü sahibi olmak için sürekli yarışan ve güçlerini artırmaya çalışan bireyler ve gruplarla sürekli bir akış halinde görmektedir (Hilgers & Mangez, 2015).

Toplumsal Bir İlişki Olarak İktidar Kavramı

İktidar olgusunu bireysel davranış ve yapının ötesine götüren Foucault, iktidarın ne olduğundan çok nasıl çalıştığını anlamının daha önemli olduğunu ifade etmiştir. İktidarın sadece kısıtlayıcı değil aynı zamanda teşvik edici bir işleyişi olduğuna da dikkat çeken

Foucault, iktidar olgusunun bireysel tercih, sınıf ya da kapitalist sistemin yapısal gereksinimlerine indirgenemeyecek kadar karmaşık olduğunu da iddia eder.

Ayrıca iktidarın gündemi belirleyerek, tartışmaları sınırlandırarak, hakikatin ne olduğunu tanımlayarak, ıslah ederek, normalleştirerek, bilgiyle birleşerek ve dolayısıyla hem epistemolojik hem de etik yargılarla (doğru-yanlış, iyi-kötü) kendini derinleştirerek işleyen söylemsel bir oluşuma dönüştüğünü öne sürer.

İktidar ilişkileri sadece başkalarını kontrol etme veya etkileme yeteneği ile ilgili değil, aynı zamanda tahakküme direnme veya meydan okuma yeteneği ile de ilgilidir (Apalı, 2021).

Bu nedenle, bireyler ve gruplar hakim oldukları konumlarını korumak veya bunlara meydan okumak için mücadele ederken, iktidar ilişkileri çatışma ve gerilimle karakterize edilir.

Dolayısıyla güç ilişkileri, aynı zamanda bireylerin ve grupların kendi düşünme ve eylem biçimlerini şekillendirme yeteneklerine de atıfta bulunur. Bu şekilde, iktidar ilişkileri sosyal ve kültürel normların ve değerlerin hem bir yansıması hem de yeniden üretilmesinin bir aracıdır.

Foucault'nun sözleriyle, iktidar "bir ağ aracılığıyla, ağ benzeri bir aygıt aracılığıyla" çalışır. İktidar toplumun her düzeyinde (sadece yönetenlerin iktidarında değil) bir takım stratejiler geliştirir ve böylece iktidar tüm topluma yayılır.

Güç tek taraflı değildir. Bu ağın, bir tarafında bilgi, diğer tarafında bilim, cinsellik, ekonomi, din vb. olabilir. Yani sosyal ilişkiler ağında, her zaman emir veren ve itaat bekleyen tek bir iktidardansa bu ağın farklı kollarında işleyen "İktidar" ilişkileri vardır. Bir ilişkide baskın taraf, bir sonraki ilişkide ikincil taraf olabilir.

İktidar bireysel ya da yapısal bir kapasite olmaktan çok, birey-birey ya da birey-kolektivite (toplum) zeminlerinde ilişkisel bir niteliğe sahiptir; yani iktidar bir edilgenlik ilişkisi değil, failer arasındaki dinamik bir süreçtir (Bayram, 2023).

Gücü Elde Etmek için Kültürel Sermaye Kavramı

Bourdieu'nün iktidar tanımı, gücün elde edilmesinde kültürel sermayenin önemini de vurgulamaktadır.

Bourdieu'ye göre güç, eğitim, sosyalleşme ve kültürel deneyimler yoluyla elde edilen bir durumdur. Bu durum, eğitim ve yüksek kültüre maruz kalma gibi kültürel kaynaklara erişimi olanların, toplumda güç ve nüfuz elde etme olasılıklarının daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Ek olarak, yüksek sosyal sınıflardan gelen bireyler kültürel sermayeye daha fazla erişebildikleri için daha fazla güce ve etkiye sahiptir (Köse, 2016).

Teori, kültürel sermayeyi, bir bireyi toplumda daha üstün/avantajlı bir sosyal statü kazanma yeteneklerinden yararlanmak için gerekli ve kullanışlı bilgi ve entelektüel becerilerle donatmaya yönlendirir (Suveren, 2022).

Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramının sunduğu argümana dayanarak, daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin, toplumun diğer üyelerinden saygı ve hayranlık kazanma olasılıkları daha yüksektir ve bu, siyasal alanda yükselişlerini destekleyebilecek sağlam bir temel oluşturur. Böylece kültürel sermaye, çeşitli siyasal ortamlardaki sosyal hiyerarşiyi etkiler (Levy & Reiche, 2017).

Örneğin, şirketlerin çalışma yöntemleri veya sistemleri, bireylerin yönetsel yeterliliğini belirlemek için esasen katılımcıların kültürel sermayesini dikkate alır. Şirketler, yüksek eğitilmiş kişilerin, daha az eğitilmiş kişilere göre etkili bir şekilde yönetmek için daha fazla bilgi ve beceriye sahip olduğuna inanır.

Bu örneğin, Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramının siyaseti ve siyasal alanı daha iyi anlamak ve analiz etmek için nasıl kullanılabileceğini açıkladığı söylenebilir.

Sonuç

Kadınların karşı çıktıkları ve mücadele ettikleri bir çok sorun, kadın ve erkek kimlik ve rolleri konusunda toplum ve kültürün belirlediği kalıplar etrafında dönmektedir.

Kadın bedeninin toplumların varlığını sürdürmesinde sahip olduğu anlamın yanında, erkek egemenliği ve devamında da iktidarın denetimi bu bedenler üzerinde yeniden üretilerek varlığını korumuştur.

Kadınların cinsel kodlar üzerinden bedenselleştirilmeleri, kadınların kendi bedenleri üzerindeki hakimiyet sorununu biçimlendiren bir etken olarak öne çıkmaktadır.

Kendi bedeni üzerinde hakimiyet kuran toplumsal cinsiyetçi hiyerarşik düzen karşısında kadın, ataerkil normların çemberine, bu normlarla olan ilişkisi çerçevesinde, farklı ölçülerde, düşmektedir.

Dolayısıyla dünya üzerindeki toplumların büyük bir çoğunluğunda, kadınların bedenlerini ve cinselliklerini kadınların kendilerine değil, aileye, aşirete ya da topluma ait gören erkek egemen bir anlayış ve tutumun, bu aidiyetin ve denetimin yeniden yapılanışının önünü açmış görünmektedir.

Bu bağlamda, ataerkil toplumlar üzerinden, gelenekler, töreler ve toplumsal normlar somutlaşma alanı bulabilmektedirler.

Öztürk, kadınların bedenleri ve doğurganlıklarının baskılanarak denetlendiği kanısındadır. Ona göre bu iki kavram, ataerkillik ve kapitalizm arasındaki çıkar örtüşmesine bağlı olarak varlığını devam ettirmektedir

Kaynakça

Akçaoğlu, A., & Suveren, Y. (2022). Pierre Bourdieu'nün Siyaset Sosyolojisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 437-459.

Altunay, U. Y., Yunus, M. A., & Güneş, M. (2021). Bir Araç Olarak Güvenlik: Bourdieu ve Foucault Okumalarıyla "Tahakküm" Üzerine Bir Çözümleme. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23-42.

Apalı, Y. (2021). Michel Foucault'da İktidar ve Güç . *Mehmet Akif Ersoy Uygulamalı Bilimler*

Kadın ve İktidar Tanımının Dönüşümünün Foucault ve Bourdieu ile İlişkisi

Dergisi, 290-304.

Bayram, A. K. (2023, Ağustos 10). *İktidar*. TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları: www.ansiklopedi.tubitak.gov.tr adresinden alındı

Berktaş, F. (2022, Mayıs 9). “*Deli Kadın*” İmgesi. Koçkam: <https://kockam.ku.edu.tr/deli-kadin-imesi-fatmagul-berktay/> adresinden alındı

Bourdieu, P. (2000). *Pascalian Meditations*. Stanford University Press.

Butler, J. (2012). *Bedenler ve İktidar*. Yapı Kredi Yayınları.

Çeğin, G., & Özpolat, G. (2017). Tabiyet ve Simgesel Şiddet Kavramları. *Praksis* 42, 683-695.

Diamond, I., & Quinby, L. (1988). *Feminism and Foucault*. North Eastern University Press.

Foucault, M. (2016). *Cinselliğin Tarihi*. İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (2019). *İktidarın Gözü* (Cilt 5). İstanbul, Ayrıntı.

Foucault, M. (2021). *Özne ve İktidar* (Cilt 7). İstanbul: Ayrıntı.

Hilgers, M., & Mangez, E. (2015). *Bourdieu's Theory of Social Fields, Concepts and Applications*. New York: Routledge.

Johnson, R. (2023, 6 24). *Pierre Bourdieu'nün Sanat, Edebiyat ve Kültür Sosyolojisi*. e-skop: <https://www.e-skop.com> adresinden alındı

Kandiyoti, D. (2015). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis.

Köse, H. (2016). Bourdieu Düşüncesinde Tahakküm-İtaat İlişkisi ve Sosyo-Politik Beden. *İlef Dergisi*, 173-199.

Küçükdağ, R., Avcı, F. Ş., & Kaya, F. (2023). Heteroseksist Bakış ile Romantik İlişkilerin Toplumsal Görünümleri. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 538-557.

Levy, O., & Reiche, B. S. (2017). *The politics of cultural capital: Social hierarchy and organizational architecture in the multinational corporation*. Human Relations.

Öztürk, M. Y. (2012). Ataerkil Kapitalist Toplumda Kadının Bedeni. *Toplum ve Hekim*, 274-281.

Sait, E. (1999). Yalnızca Bir Tarihçi, Bir Filozof Bir Edebiyatçı Değil Daha Fazlası: Michel Foucault. *Doğu Batı Dergisi*.

Suveren, Y. (2022). Pierre Bourdieu'nün Sosyolojik Yaklaşımı ve Siyaset. *Muhakeme Dergisi*, 1-14.

Topalođlu, H. (2010, Aralık). Gölgedeki Bedenler: Bedenin İnşa Sürecinde Toplumsalın Etkileri. *Alternatif Politika*, 2.